

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

24. juulil 1940. a.

Nr. 7

XVIII AASTAKÄIK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr. 5.—	Fallinnas, Müürivahe tn. nr. 16.	1 lk. Kr. 40.—, ½ lk. Kr. 20.—
Pooles aastas „ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	¼ lk. Kr. 10.—, ⅛ lk. Kr. 5.—
1923. aastak. „ —.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Dokumentide kaotamise kuulutused
1924.—1935. a. ä „ 2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	50 senti dokumendi pealt.
	Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

1654

Riigivolikogu deklaratsioon riigivõimust Eestis	Lk. 99
Sisepoliitiline pööre	„ 100
Koolimajade ehitamisest	„ 102
Tsiviilseadustiku eelnõu abielu- ja lasteõiguse osad võrreldes kehtiva õigusega	„ 105
Maksude vastuvõtmisest ja talituspäevadest vallavalitsustes	„ 111

Omavalitsuse kantseleimargid

25-sendilised
on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutiste Kindlus-
tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.—.

Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Rüia t. 35
Telef. 3-44 ja 16-12.

Peaesindused: Tallinnas, Rakveres,
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures-
saares ja Petseris.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

Ehitus ja Kodukaunistamisnõuande Talitus

valmistab

eelprojekte, projekte ja kavandeid vallamajade,
koolimajade, vanadekodude, lastekodude, haiglate
ja muude omavalitsusasutiste hoonete ehitamiseks,
ümberehitamiseks ja parandamiseks, nende
sisustamiseks ja ümbruse kaunistamiseks.

Tellimised palutakse adresseerida:

Eesti Maaomavalitsuste Liidu Büroole — Tallinn,
Müürivahe 16—30.

Riigivolikogu deklaratsioon riigivõimust Eestis.

Riigivolikogu koosolekul 21. juulil võeti lõpphääletusel ühel häälel vastu järgmisel sisuline deklaratsioon riigivõimust Eestis, millega kuulutatakse välja Nõukogude võimu kehtivus kogu Eesti maalal:

„Hulga aastate kestel Eesti rahvas kannatas raske reaktsioonilise režiimi surve all, mis viis maa ummikusse, niihästi sise- kui välispoliitika alal. Tööpuudus, nälg, viletsus, rahvuslik ebavõrdsus olid nii linna kui maa töötava rahva ainukeseks osaks. Eesti töötava rahva seaduslikud huvid ja vajadused toodi ohvriks käputäie ekspluataatorite, suurmaamannike ja kapitalistide omakasupüüdlikele huvidele, kes valitsesid Eestis.

Varjates end petlike ja silmakirjalike sõnade tahta kodanike üheõigulusest, vabadusest ja õiglusest valitsev klike hoidis rahvast õiglusetuse ja omavoli kütketes. Eesti riik oli rahva vanglaks. Suur osa töötavast rahvast oli ilma poliitiliste, kutseliste ja kultuuriliste organisatsioonideta. Vaba sõna ja vaba mõte rõhuti maha ilma armuta.

Ka endiste Eesti valitsuste välispoliitika oli vaenulik ja hukatuslik Eesti rahvale. Sel ajal kui Eesti rahva elulised huvid nõudsid tihedat liitu ja sõprust Nõukogude Liiduga, valitsev klike ajas Eesti rahva kahjuks vaenulikkude poliitikat Nõukogude Liidu suhtes, muutes Eesti abituks mängukanniks Euroopa imperialistide käes, muutes riigi territooriumi võimalike kallaletungide platsdarmiks Nõukogude Liidu vastu.

Sõjaprovookaatorid istudes võimu juures, kauplesid meie rahva vabaduse ja sõltumatusena ja seadsid Eesti julgeoleku, rahu, puutumatusena ja heaolu otsesesse hädaohtu.

Eesti rahvas kihutas minema vastumeelse valitsuse ja esmakordselt Eesti ajaloos sai võimaluse läbi viia oma rahva esindajate vabad valimised.

14. ja 15. juulil toimunud riigivolikogu valimised osutusid tööliklassi, talurahva ja töötava intelligentsi võidupühaks. Eesti Töötava Rahva Liidu platvorm ühendas enda ümber rõhuva enamuse Eesti rahvast, kõik meie kodumaa ausad patrioodid.

Eesti Töötava Rahva Liidu valimisvõit tähistab Eesti elus ajaloolist pööret, mis seisab selles, et Eesti rahvas väljendas oma taht jäävalt teha lõpp kapitalistide ja suurmaamannike poliitilisele võimule ja võtta maa juhtimine enda kätte ja seada jalule tõeline rahva valitsus.

Uus riigivolikogu, kes on ainuke ja täieõiguslik Eesti rahva tahte väljendaja, on kutsutud ellu viima rahva nõudmisi ja seadusandlikult kinnitama Eesti töötava rahva võitu, mida ta on saavutanud võitluses kurnamiskorraga, peab oma põhimiseks kohustuseks otsustada küsimus Eesti riikliku võimu iseloomust.

Lahendades riikliku võimu küsimust meie pöörame oma pilgud meile sõbralike Nõukogude Liidu rahvaste ajaloolise kogemuse ja suure eeskuju poole.

Nõukogude Liidu suur ajalooline kogemus õpetab meid selleks, et ainult nõukogude võim on ainus tõeline töötava rahva huvide väljendaja ja kaitsja, on ainuke tõsine rahva valitsus, kus riiki valitseb rahvas ise, ilma mõisnike ja kapitalistideta.

Igasugune muu võim, nagu näitab kapitalistlike maade kogemus, sealhulgas ka kogemus meie kibedast elust kodanlikus Eestis, on kas varjatud või avalik pettus vabaduse ja üheõiguluse hüüdsõnadega ning käputäie kurnajate valitsus ja piiritu omavoli määratu rahvaenamuse üle.

Nõukogude Liidus on jäävalt hävitatud palgaorjus, on hävitatud inimese kurnamine inimese poolt. Igale töötajale on kindlustatud õigus tööle, õigus puhkusele, õigus aineliseks kindlustuseks vanaduse puhul, õigus hariduse saamiseks. Hoolitsus inimese eest on kogu elu juhtmõtteks. Ainult nõukogude võim on kõige demokraatlikum riiklik võim. Nõukogude kaudu töötav rahvas tegelikult valitseb riiki ja loob endale vaba ja õnneliku elu.

Nõukogudes tööliste ja talurahva liit leiab oma kehastuse, mis teeb nõukogude riigi võitmatuks jõuks. Ainult nõukogude võim loob tingimused rahvaste talentide õitsenguks, et esile tõsta mitmesuguseid riikliku, majandusliku ja ühiskondliku elu juhte ja organisatooreid rahva hulgast.

Nõukogude Liidus on jäävalt hävitatud rahvuslik rõhumine ja rahvuslik ebavõrdsus. Kõik rahvused Nõukogude Liidus moodustavad ühise sõbraliku pere. Ainult Nõukogude Liidus on puhkenud õitsele ennenägematu jõuga kõigi rahvaste rahvuslik kultuur. Nõukogude Liit ei tunne enam mahajäänud rahvaid.

Nõukogude Liidu eeskuju näitab, et ainult nõukogude võim võib kindlustada rahu, tööd, leiba ja vabadust töörahvale nii linnas kui maal, päästa Eesti rahvas ekspluateerimisest, puudustest ja õiglusetusest. Ainult

nõukogude võim võib kindlustada meile poliitilise, majandusliku ja kultuurilise õitsengu. Ainult nõukogude kord kindlustab Eesti rahvale tõelise vaba rahvusliku arengu.

Väljendades Eesti töötava rahva vaba ja üksmeelset taht Riigivolikogu kuulutab välja nõukogude võimu kehtivaks kogu Eesti maa-alal.

Eesti kuulutatakse Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks.

Siitpeale kõik võim Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis kuulub nii linna

kui maa töötavale rahvale töötava rahva saadikute nõukogude näol.

Riigivolikogu on kindlasti veendunud, et kogu Eesti rahvas koondub nõukogude võimu ümber töötava rahva täieliku võidu saavutamiseks, Eesti hüvanguks, meie rahva majanduse, kultuuri, vabaduse ja õnne õitsenguks.

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!

Elagu töörahva saadikute nõukogud!

Elagu Nõukogude Liit — kogu maailma töörahva isamaal!

Sisepoliitiline pööre.

Kui eelmise kuu „Maaomavalitsus“ välja saadeti 21. juunil 1940, siis selle numbri toimetamisel ja trükkimisel ei olnud meie väikivas avalikkuses veel aimugi sellest, missugustele sündmustele Eesti nii lähedal seisab ja et just 21. juuni kujuneb selleks päevaks, mil need sündmused arenevad. Ilmudes talvises korras jälle nüüd, kuu aega hiljem, on kõigil „Maaomavalitsuse“ lugejatel asjade käigust järjekindlalt ülevaade muidugi saadud teiste allikate kaudu. Ometigi see, mis on toimunud vahepeal, omab nii suure ulatuse ja sedavõrd jõulise mõju, et nende sündmuste lähtepunktidele tuleb pöörduda ikka ja ikka uuesti.

21. juunil 1940 elasime üle tähtsa sisepoliitilise pöörde. Sel päeval astus ametisse uus vabariigi valitsus, kes toetub organiseeritud töötava rahva usaldusele ja on kontrollitav töötava rahva enda organisatsioonide poolt.

Uue valitsuse eesotsas seisab peaministrina dr. Johannes Vares, peaministri asetäitjaks on prof. Hans Kruus ja omavalitsuste kõrgeimat juhtimist teostab siseministrina vilunud omavalitsustegelane Max Unt. Teisteks valitsuse liikmeteks on: haridusminister — J. Semper, kohtuminister — F. Niggol, majandusminister — J. Nihtig, põllutöömister — A. Jõeäär, sotsiaalminister — N. Ruus, sõjaminister — kindr. T. Rotberg, teedeminister — O. Kärm ja välisminister — N. Andresen.

Selle valitsuse ametisse tulek toimus kõigiti seadusepärasel vormis, kuid omab teatud revolutsioonilist sisu, — nagu seda hiljem tabavalt on iseloomustanud uus välisminister N. Andresen ühes oma kõnes. Ni-

met on uus valitsus ametisse kutsutud kõigi vormi nõuete kohaselt Vabariigi Presidendi poolt ja annud ka ametivande, nagu iga teinegi valitsus. Kuid sisuliselt uue valitsuse tulek toimus töötavate rahvahulkade nõudel, nende 21. juuni 1940. a. väljaastumise otsel mõjutusel.

Nagu uus valitsus ise märgib oma deklaratsiooni sissejuhatuses, tuli ta endise rahvaenulise valitsuse asemele, kes 1) ei suutnud ega tahtnud kindlustada õiget sise- ja välispoliitikat, millist vajab Eesti rahvas, 2) ei olnud võimeline ega tahteline ausalt ellu viima Nõukogude Liidu ja Eesti vahelist vastastikuse abistamise pakti, mis päästis meie kodumaa sõjatulikahjust ja tagas Eestile rahu ning püsiva julgeoleku. Kuna endise valitsuse poliitika oli seega vastolus Eesti rahva põhihuvidega, siis uus Vabariigi Valitsus, asudes kõrgete riiklike kohustuste täitmisele, pidas oma esimeseks pühaks kohustuseks teatada kogu Eesti rahvale, et tema kavast on ülimal määral teenida rahvast, tema huvisid ja lootusi, mida senini eelmiste valitsuste tagurliku režiimi poolt jämedalt maha suruti ja ignoreeriti.

Lähtudes sellest peamisest põhimõttest, seadis uus valitsus enesele üles järgmised tähtsamad põhimõtted:

„Välispoliitika alal toetades ja arendades normaalseid vahekordi kõigi riikidega, kindlustab valitsus esijärjekorras Nõukogude Liidu sõlmitud vastastikuse abistamise pakti ausat ja tõelist täitmist ja temaga tiheda liidu alusel tõelikult siirte ja sõbralike suhete edasiarendamist.

Valitsus on veendunud, et üksnes sel alusel on võimalik Eesti iseseisvuse ja kaitse kindlustamine.

Sisepoliitikas pühendab valitsus kogu oma jõu rahva õiguste täielikule maksmapanekule, tema ainelise heaolu tõstmisele ning rahvusliku kultuuri ja kodumaa hüvangu arendamisele. Selle sihiga kindlustab valitsus rahva demokraatlike õiguste teostamise.

Ta hoolitseb poliitiliste vangide, rahva vabaduse eest võitlejate amnestia viivitamatu läbiviimise eest.

Valitsus võtab päevakorda rahva tõelist tahtmist esindava Riigivolikogu ja Riiginõukogu laialisaatmise ja uute valimiste läbiviimise küsimuse, et nõnda teostada rahva tõelist esindust, ta saadab laiali ja keelab rahva vaenulised organisatsioonid, algatab kohalike omavalitsuste reformi, et kindlustada neis rahva tõelist osavõttu.

Uus valitsus seab endale ülesandeks puhastada riiklikku aparaati kuritahtlikest, laostavaist ollustest; tööliste, talupoegade ja töötava haritlaskonna organisatsioonide abiga teostada otsustavat võitlust bürokraatismi ja riigiaparaadi ülekuulutuste vastu, asendades mandunud, laostunud ja bürokraatlikud elemendid rahva mitmesugustest kihtidest tulevate värske jõududega, et muuta valitsemisaparaati ausaks, vähekulukaks ja rahva tarvetele vastavaks.

Valitsus püüab kindlustada Eestis elavate vähemusrahvuste õigusi ja otsustavalt kõrvaldada lahkkelid üksikute rahvuste vahel, taotledes meie maal asuvate rahvuste tõsist sõprusust. Valitsus astub tarvilikke samme seaduste läbiviimiseks, mis taotlevad tööliklassi ja haritlaste tõotimuste ja olude parandamist, samuti seadusi, mis on sihitud põllumeeste majanduse ja kultuuri edendamisele ja tõstmisele.

Valitsus pöörab tõsist tähelepanu rahvahariduse ja tervishoiu igakülgsel arendamisele. Ta võtab tarvitusele kõik abinõud, et Eesti majanduslik elu, kaubandus ja tööstus saaksid tõhusalt areneda tihedate vastastikuste majanduslike vahetuste alusel meie suure idanaabri ja sõbra — Nõukogude Liiduga.

Jagades eesti rahva sooje tundeid punaarmee vastu, annab valitsus oma poolt täielikku kaasabi Nõukogude Liidu vägede paigutamisel Eestis.

Vabariigi valitsus, olles sügavalt veendunud, et tema tegevuskava väljendab tõelisi rahva huvisid ning soodustab meie kodumaa hüvangu, pöörduv üleskutsega kõigi Eesti kodanike poole, vaatamata nende sotsiaalsele

olukorrale, rahvusele, soole või usule, koonduks üksteisega riigi uute ajalooliste ülesannete ümber ja aidata laialdaselt kaasa valitsusele tema töös.

Missuguse haruldase jõuküllusega Vabariigi Valitsus on asunud nende põhimõtete teostamisele, sellele oleme võinud kaasa elada tõsise imetlusega. Mainigem vaid ühte tähtsat ülesannet, mille Vabariigi Valitsus on jõudnud teostada täielikult: Uus Riigivolikogu on juba kokku astunud ja riigielu täielikule ümberkorraldamisele asunud, võttes vastu deklaratsiooni riigivõimust Eestis (avaldatud käesolevas „Maaomavalitsuses“ esimesel kohal), millega Eesti kuulutatakse Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks.

Üldse oleme võinud näha, et uus valitsus igal alal on asunud ülesannete kallale julge otsustavusega ja on seadnud koguni rea uusi ülesandeid ja sihte. Sarnase hoogtöö puhul kindlasti tulemused ei lase kaua oodata kusagil.

Loomulikult ei saa keegi kunagi kõike korraga ära teha. Selle kohta peaminister dr. J. Vares ütles Jaanipäeval peetud kõnes: „Ärge arvake, et suurte ülesannete üleskerkimisega ja kuhjumisega meie suudaksime kõik korraga teostada ja täita. Ka kõige õilsamal tahtel ja inimlikul võimel on piirid. Öeldakse, et inimene võib rohkem, kui ta teeb. Meie olemegi rohkem teinud, ent enamaks on vaja aega ja organiseeritud jõudude koondamist.“

Mis puutub eriti omavalitsustesse, siis uue valitsuse deklaratsioon pühendab neile erilist tähelepanu, kuna valitsus on lubanud algatada kohalike omavalitsuste reformi, et kindlustada neis rahva tõelist osavõttu.

Nagu aga kõiges oma tegevuses, nii ka omavalitsuste alal on töötavatest hulkadest sõltuv valitsus asunud kindlale seisukohale, et igasugused uuendused peavad toimuma seaduslikus korras ja kaalutult. Kuna pealegi teisi kiiremaid ülesandeid on rohkem, siis ei ole reformid omavalitsuste alal veel käiku saanud.

Küll on uus valitsus teinud üksikuid tähtsaid korraldusi siingi. Nii on ta otsekohe seisma pannud eelmise valitsuse otsuse, millega mõlemad omavalitsuste liidud pidid minema uutele põhikirjadele, mis avaldati just enne eelmise valitsuse lahkumist.

Tähelepanväärt määral on omavalitsustes rakendatud uue valitsuse deklaratsiooni eeda osa, mis kõneleb riikliku aparaadi puhastamisest. Muidugi on siingi kõik toimunud

äärmiselt seaduslikes raames ja pealegi on puhastus senini tabanud just neid, kes ametitesse olid saanud eelmiste valitsuste määramisel või erisoovide sunnil.

Ettevõetud muudatuste tagajärjel on nüüd täielikult uuenenud kogu maavalitsuste juhtkond. Isikute vahetamisele järgneb neis juba iseendast ka teatav sisuline uuenemine. Kuid põhjalikku murrangut kogu meie omavalitsuse ulatuses võib tuua ikkagi alles omavalitsuste oodatav üldine reform.

Selle vastuvõtule valmistub aga omavalitsustegelaste töötav pere suure rahuldustundega, sest ta teab, et uue valitsuse kavakas on ülimal määral tee-

nida rahvast, tema huvisid ja lootusi.

Ühtlasi aga järgigem Vabariigi Valitsuse üleskutsesele ja olgem valmis täie andumusega kaasa aitama Vabariigi Valitsusele tema ülesehitavas töös. Nagu peaministri sõnadel „uus valitsus saab aru, et ainult kõikide meie rahva asuate jõudude kaasabil meie suudame rohkem, kui seda võib ja suudab teha üksikisik“, nii ka meie peame saame aru, et ühises pingutuses peitub ühine jõud.

Olgu tervitatud uus Vabariigi Valitsus! Jatkugu tema liikmetel raugemata jõudu töötamiseks meile kõigile ühiselt kalli kodumaa hüvanguks!

Koolimajade ehitamisest.

J. Kõivumägi.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu 1939. a. tegevuse ülevaates („Maaomavalitsus“ nr. 1, 1940, lk. 8 ja 9) toodud andmeist nähtub, et vallad vajavad koolimajade püstitamiseks kolmel viisaastakul kokku kapitali Kr. 16.371.601,—, millest loodetakse katta vala oma summadega Kr. 6.270.745,— ja vajatakse laenuna Kr. 10.100.856,—.

Vallamajade ehitamine nõuab samasuguse kava puhul kulu Kr. 5.797.496,—, millest loodetakse katta valla oma summadega Kr. 2.202.996,— ja vajatakse laenuna Kr. 3.594.500,—. Vallamajade ehituslaenu fond on küll veel loomata, kuid juba see ülevaade annab pildi, et ka vallamajade ehitamisel on laenuvajadus keskmiselt võttes ca 6p,4% püstitatava hoone üldväärtusest ja ainult 38,6% ehituskuludest suudetakse katta oma summadega.

Olukorra nii koolimajade, kui ka vallamajade püstitamisel muudab märksa raske- maks Haridusministeeriumi Kooliosakonna 8. veebruari 1940 nr. 31399 ringkirja juures kohtadele saadetud uus korraldus nn. „Koolimajade ehitamise plaanimajanduse kava alused“, mis on järgmine:

1. Plaanimajandus on rajatud kolmel^e viisaastakule: 1) 1938/39 — 1942/43, 2) 1943/44 — 1947/48 ja 3) 1948/49 — 1952/53.

2. Koolimajade ehituskulud arvutatakse uutest hoonetest ja juurdeehitustel kubatuuri hinna alusel, ümberehituste kulud aga vastavate teiste kalkulatsioonide alusel.

3. Uute hoonete kubatuurid (ühes internaadi ruumidega ja õpetajate korteritega) on kehtivate normide kohaselt järgmised:

1-klassikomplekt. algkoolis	1350—1600 m ³
2- „ „	2400—2800 m ³
3- „ „	3600—4000 m ³
4- „ „	4750—5200 m ³
5- „ „	5550—6300 m ³
6- „ „	6750—7400 m ³

Suuremate algkoolide hoonete kubatuurid arvutatakse kehtivate normide kohaselt eraldi, arvesse võttes kohapealseid olusid ja tarvidusi. Kui hoone ehitatakse ilma internaadita, siis tuleb vastavalt vähendada hoone kubatuuri.

4. Kubatuuri arvutamisel tuleb välja jätta õpetajate korterid, kui need on saadaval väljaspool kooli. Koolis peab olema kooli-teenija korter ja kui koolis on internaat, siis ka koolijuhataja ning ühe õpetaja korter.

5. Täiskordade kubatuuri hinnaks on 1 m³ 17—18 kr. ahjuküttega ja keskküttega 1 m³ 20 kr. (seega kõikuvusega 2—3 kr. vahel 1 m³ hind) ja keldrikorra hinnaks on 1 m³ 9—10 kr. Ümberehituste hinnad arvutatakse eraldi. Ahju hind väljaspool kubatuuri on 200—250 kr.

6. Ehituskulude katmiseks on järgmine kolme viisaastakute skeem:

	laenu	oma summa
I 1940/41. a.	60%	40%
1941/42. „	58%	42%
1942/43. „	56%	44%
II 1943/44. „	54%	46%
1944/45. „	52%	48%
1945/46. „	50%	50%
1946/47. „	48%	52%
1947/48. „	46%	54%

	laenu	oma summa
III 1948/49. „	44%	56%
1949/50. „	42%	58%
1950/51. „	40%	60%
1951/52. „	38%	62%
1952/53. „	36%	64%

Kohalikud omavalitsused on kohustatud vastavad summad koguma aasta-aastalt, võttes iga-aasta oma eelarvesse vajaliku osa sellest summast.

7. Vastavalt p. 6 toodud kalkulatsioonidele tuleb järjestada ehitused, nimelt 1940/41. aasta kavasse tuleb võtta need koolimajad, mille ehitamiseks omavalitsustel on kogutud või ehituse aja kestel kogutakse kapitali 40% ehitushinnast, 1941/42 — kus oma kapitali on 42% jne. Koolimajad, mille ehitamiseks oma kapital puudub p. 6 toodud suuruses, tulevad ehitamisega edasi lükata seniks, kuni omakapital nõutavas ulatuses on kogutud. Hädavajalikud erandid sellest otsustab Koolimajade Ehituslaenu Fondi Komisjon.

8. Võimalikud toetused riigi eelarvekorras, samuti ka igasugused teised toetused võivad tulla arvesse ainult siis, kui need on määratud. Toetused arvatakse omavalitsuse omakapitali osasse.

9. Projekti koostamisele asumisel tuleb eeskätt määrata kindlaks hoone suurus (p. 2 ja 3) ja kui see suurus ületab vastavad normid või on neist väiksem, siis tuleb selle kohta tuua vastavad põhised. Kui hoone suurus on kindlaks määratud ja omavalitsusel on koos tarvilik osa omakapitali või on kindlad väljavaated selle osa suhtes, asutakse projekti koostamisele — esiteks eelprojekt ja kui see on vastavate instantside poolt tunnistatud vastuvõetavaks, siis projekt lõpukujul.

1-klassikomplektiline	— 1350—1600 m ³	Kr. 27.000— 32.000
2- „	— 2400—2800 m ³	„ 48.000— 56.000
3- „	— 3600—4000 m ³	„ 72.000— 80.000
4- „	— 4750—5200 m ³	„ 95.000—104.000
5- „	— 5550—6300 m ³	„ 111.000—126.000
6- „	— 6750—7400 m ³	„ 135.000—148.000

10. Laenupalved esitatakse HM Kooli- osakonnale siis, kui ehitusprojekt on kinnitatud. Laenupalvele lisatakse ehitusprojekt, kinnitatud ehituseelarve, ehituse finants- plaan lõpukujul ja kõik teised andmed, mis on ette nähtud sellekohastes seadustes, määrustes ja vastavates korraldustes.

11. Laenud määratakse Koolimajade Ehituslaenu Fondist p. 6 toodud suuruses kas

ühe, kahe, kolme jne. aasta jooksul vastavalt fondi summade seisukorrale ja maksetakse välja Koolimajade Ehituslaenu määru- ses ettenähtud alustel ja korras.“

Selle korraldusega on oluliselt muudetud senist üldkorda ja Koolimajade Ehituslaenu Fondi seaduse (SK VI 1938, 1, 15) § 5 kehtima pandud korda, et laenu võidakse määrata kuni 75% ulatuses kinnitatud ehituseelarvest või maja ostuhinnast.

Omavalitsuste suhtes teeb see korraldus olukorra raskeks veel eriti selles mõttes, et senini oldi lootuses, et koolimaja ehitamiseks saab ikka raha, kui mitte enam, siis vähemalt 70% ümber laenuna fondist. Nüüd on see lootus enamuses hajutatud ja erandite lootmine võib kõne alla tulla ainult erakorralistel juhtudel, nagu loodusõnnetused ja teised sellised, mis tingivad erakorralist vastutulelikkust.

Märkimisväärne on asjaolu, et täiskorda- de kubatuuri hind 20 kr. 1 m³ osutub täiesti ajakohaseks hinnaks 1939. a. ehitushooaja suhtes. Milliseks kujuneb hind aga 1940. a. ehitushooajal, on praegu veel raske ette näha. Tõusu suund on olemas raua, bensiini jne. kallinemise tõttu. Üldisest elukalliduse tõusust tingitult võivad muutuda ka tööta- sud suuremaks. Sellega võivad kõikumised 1 m³ suhtes osutada vastavalt kohalikkudele oludele, kas 1—2 krooni alla või ülespoole 20 krooni piirjoont. Lähemalt näitab seda kõikumist alles tegelik ehitustöö ja arvestu- sed ühes ehk teises suunas võivad petlikuks osutada isegi inseneride ja arhitektide koostatud eelarvetes.

Sellega läheks tulekindlast materjalist (mis ongi praegu ainulubataivateks) kooli- majad maksma järgmiselt:

Seda muidugi eeldusel, et ehituskulud ei ületa 20 krooni kantmeetrilt tööde teosta- mise ajal.

Enamuses on maakoolimajad 3—4-klassi- komplektilised ja nende tegelikud ehituskulud peaks kõikuma 70.000—100.000 krooni piires, eeldusel, et need hooned varusta- takse ka keskkütte, veevarustuse ja elektri- valgustusega. Omavalitsus peaks sellise koo-

limaja ehitusele asumisel olema varustatud omakapitaliga, mis ulatub 28.000—40.000 kroonini.

Võttes aga arvesse omavalitsuste kapitalide seisu vallaomavalitsuste 1938/39. a. aruannete kokkuvõtte järele („Maaomavalitsus“ nr. 3 — 1940), kus erikapitalidena olevatest üleriigilistest kokkuvõtetest — liites tagavarakapitalid, materjalide kapitalid, koolikapitalid ja ehituskapitalid ($1.763.344,60 + 61.285,72 + 43.288,49 + 285.433,10$) = 2.542.951,91. Jagades selle summa omakorda valdade arvule 248 saame tulemusena **Kr. 10.253,83**, mis näitab, et meie valdade kapitalid on keskmiselt 2,8 kuni 4 korda väiksemad, kui oleks vajalik selleks, et asuda riikliku laenu abil ehitama päris tavalist ja keskmist koolimaja.

Selle — valdade keskmise kapitali oamise — juures ei ole veel arvesse võetud seda, et erikapitalid ei ole täiel määral alles ja sularahas ehituse jaoks kulutatavad ega kättesaadavad. Kuna aga pilt on niigi küllalt reljeefne, piirdume vaid selle märkimisega, et keskmiselt ei oma enamuse vallaomavalitsusi tagavaraks sellistki kapitali, mis võimaldaks neil oma raha välja panna 40%-gi ulatuses uue koolimaja püstitamiseks, rääkimata suurematest kuludest, nagu Haridusministeriumi skeem ette näeb.

Tulekindlate kooli- ja vallamajade püstitamine on aga mõnelgi vallal probleemiks, mille lahendus ei kannata viivitust. Sellest tingitult jääb ainsaks ja õigeaks teeks püüda ehitustööd ette võtta, mida varem, seda parem. Aastatega ei muutu väiksemaks mitte ainult Koolimajade Ehituslaenu Fondist antav laen, vaid ka üldine ehitustööde ja materjalide hind on sellised tegurid, milliste muudatusi osutub väga raskeks ette näha. Valitsevate erakorraliste olude tõttu võivad need pigem tõusta, kui langeda. Tõusu korral kaotab aga iga kapital, mis säilitatud sularahana, osa oma väärtusest ja kooli- ja vallamaja püstitamise mõte nihkub omakorda aasta või teise võrra kaugemale. Sellepärast jääb uutel ametisse astunud vallavalitsustel ja volikogudel üheks esimeseks mureks, kaaluda kõige tõsisemalt, millist hädapärast ehitust oleks võimalik juba lähemal ajal teostada.

Tõhusat abi ehitustööde ettevõtmisel pakuvad ka uutes valdades mitmesugused mittevajalikud ja likvideerimisele kuuluvad vanad vallamajade krundid, väljarenditud ja edaspidiseks kõlbmatud käskjalgade jaoks hangitud talud jne., vastavalt kohalikele olu-

dele. Neid on ja saab muuta sularahaks, et ehitustöid õigeaegselt teostada.

Kuna juba 1940. a. suvel tuleb igal vallaomavalitsusel kaaluda üsna põhjalikult, millise koolimaja ehitus teostatakse esimeses, millise ehitus teises või kolmandas järjekorras, siis ei ole üleliigne, kui sel puhul võetakse kaalumisele terve valla ehituste programm, määrates kindlaks ka kõikide teiste ehituste püstitamise järjekorra, võimaliku ehitustähtaja ja umbkaudse ehituse suuruse vastavalt valla vajadustele ning hinna praeguste kalkultatsioonide piires. Selline umbkaudnegi ja põhimõtteline ehituse kava võimaldab edaspidiseid ehitusi järjekindlamalt ette võtta nii ajaliselt, kui ka selleks vajalise kapitali kogumisele mõelda. Sest kuigi omavalitsuste reservid on praegu väikesed ega anna mõneski vallas võimalust veel hädavajalist tööd asuda teostama, siis nõuab see töö ometi juba mõne aasta pärast tungivalt täitmist. Oodates aga seni, kuni enam mingi viivitus pole võimalik, selgub et mõnigi soodne ja hea võimalus on asjata möödunud ja nüüd tuleb veel halvemas olukorras ehitus siiski käsile võtta.

Sellepärast peavad vallaomavalitsused oma ehituskapitali loomist ja täiendamist võtma kui hädapärast vajalist ning edasi-lükamatut päevaküsimust. Peavad püüdma ehituskulusid koguda juba ette — iga-aastaselt eelarve korras, et ehitusaastad ei oleks ülesaamatult rasked.

Mäletan, kuis mõnigi vald kahtles ja viivitas omale uue koolimaja ehitamisega meie maakonnas mõne aasta eest. Nüüd on need samad inimesed õnnelikud, et hea oli, et siiski asusime tööle, sest praegu oleks see töö veel kallimaks läinud. Ja mõne aasta pärast võib praegune aeg meile samas valguses näida, kuigi meist keegi seda vast pole soovitud, kuid elu on muutuv ja koos temaga ka mitmesugused olukorrad ja tegurid.

Sellepärast peaks ehitustööde alal algatajais ja ruttajais 1940. a. olema just need omavalitsused, kellel on kogunenud suuremaid rahalisi kapitali, kuid siiski nii mõnigi hädatarvilik ehitus seisab olukorras, millises see ei tohiks olla.

Üldiselt on ju selliste omavalitsuste arv meil suhteliselt väike, võrreldes nendega, kes ei oma tarvilisi ehitusvõimalusi, kuid mõnelgi juhul osutub tarvilikuks ka rohkem head tahet, algatusvõimet ja ettevõtlikkust, et küsimusi liikuma panna tarvilikus suunas.

Eriti aga koolimajade ehitamise juures tuleb arvesse võtta seda, et kõige kallimaks

ehituse tüübiks osutuvad 1—2-klassikomplektilised koolimajad, millised ka koolivõrgu seisukohalt ei suuda täiel määral rahuldada meie alghariduse nõudeid. Sellepärast oleks parem, kui hoidutaks vähemalt esitsa, liig väikeste hoonete ehitamisest ja püütaks püstitada võimalikult keskmise suurusega koolimaju, mis suudavad mahutada vähemalt 3—4 klassikomplekti. Sellejuures peaks aga arvesse võtma, et uue koolimaja asukoht oleks selline, et selle jaoks leiduks tarvilik arv õpilasi ja kooliringkond kujuneks normaalseks ning õpilastele kättesaadavaks, et koolis saaks töötada kõik kuus algkooli klassi jne., nagu nõuavad seda meie algkoolivõrgu väljaarendamise kavad ja rahvahariduse üldnõuded.

Keskmistest suuremate koolimajade, s. o.

5—6-klassikomplektiliste hoonete puhul, osutub tarvilikuks, et enne ehitustööde algust omavalitsuse juhid tutvuneks mõne naabervalla samatüübilise hoonega. See võib nii puht praktiliste ehitustööde kui ka ruumide paigutuse ja jaotuse suhtes anda mõnegi tarvilise ja elulise näpunäite, mis mitmekordselt tasub väikese reisikulu. Seda enam, et sellise hoone ehitus on enamal jaol omavalitsuste juhtidel ikka elus esmakordne töö ja kogemuste puudusel ei suudeta ka eriteadlaste tähelepanu kõigele vajalisele juhtida. Naabri ehituskogemused on aga tükkene elu ennast, mis suudab mõneski asjas näidata nii häid kui ka halbu tulemusi. Selleks aga, et vältida vigu ja omandada ainult head, osutubki tarvilikuks tutvunemisküla-käik.

Tsiviilseadustiku eelnõu abielu- ja lasteõiguse osad võrreldes kehtiva õigusega.

A. Siim.

§ 1. Sissejuhatus.

Vabariigi Valitsuse ettepanekul 11. det. 1939 (prot. nr. 108, p. III¹) esitati Riigikogule Tsiviilseadustiku eelnõu. 1935./36. a. koostatud eelnõude kõrval tuleb seda lugeda arviliselt kolmandaks, perekonna ja pärimisõiguse alal neljandaks Tsiviilseadustiku eelnõuks, mis meil omariikluse ajastul on koostatud. Sellesse eelnõusse on perekonnaõiguse normistik võetud teise raamatuna, mis koosneb 318 paragrahvist (§ 249—566) ja jaguneb kolme ossa: 1) abielu-, 2) laste-, 3) eestkoste- ja hooldusõigus. Eelnõu perekonnaõiguse raamatus on kehtivast õigusest üle võetud 105 paragrahvi, sisult osaliselt muudetuna esineb 105 paragrahvi, kuna 108 paragrahvi on uudsed. Olgugi, et osa uudseid paragrahve täiendab vaid kehtiva õiguse rakendamisel ilmnenud lünki, millised täiendused on kokkukõlas kehtiva õiguse põhimõtetega või neist tuletuvate järeldustega, võime siiski nentida, et eelnõu perekonnaõiguse raamat on umbes kolmandikulises osas uude või oluliselt lahknev kehtivast õigusest. Kõige rohkem muutusi esineb abielu- ja lasteõiguse alal. Sellejuures on olulisiks paremusiks: 1) kaotatakse partikularism, mis on senini meil tsiviilõiguse alal püsinud territoriaalselt 6 õiguspiirkonna näol, 2) kaotatakse normide laialipaisatus, liites ühte kogumikku perekonnaõiguse normid BES-st *), ex-Vene Ts-st, Abieluseadusest (RT 1922,

138, 88), Perekonnaseisu seadusest (RT 1925, 191/192, 110), Tsiviilkohtupidamise seadusest ja mujalt, 3) kõrvaldatakse perekonnaõiguse alal ilmnenud lünklikkus, mis seletub eriti asjaoluga, et BES koostati ajal, mil kehtis kiriklik abielu. Pahemusena aga võiksime märkida asjaolu, et eriti eelnõu perekonnaõiguse osa on koostatud eklektilise meetodi järgi. On võetud üle norme Saksa, Helveetsia, Rootsi, Soome, Prantsuse, Ungari tsiviilseadustest ja mujalt, mille suhtes pole teada, kuidas need uudsed normid meie oludes rakenduvad.

Käesolevas kirjutises püütakse anda ülevaadet TSE abielu- ja lasteõiguse osadest (§ 249—457), neid võrreldes kehtiva õigusega. Ühtlasi püütakse uudsete instituutide kohta avaldada õiguspoliitilist kriitikat, mida muidugi tuleb võtta autori subjektiivse arvamusena.

§ 2. Abielu.

I Abiellumine.

Abiellumisvõime määritlemisel on TSE § 251 kitsam, kehtivast Abielu sead. § 4, jättes abiellumiskeelu alt välja parandamata vaimuhaiged ja isikud, kes oma teo iseloomust ja tähendusest ei suuda aru saada või

*) Artiklis tarvitatakse juriidilises kirjanduses levinenud lühendeid: BES — Balti eraseadus, AS — abieluseadus, TSE — Tsiviilseadustiku eelnõu, TsKpS — Tsiviilkohtupidamise seadus.

oma tegevust juhtida. Sellest ei või aga siiski järeldada, et neile oleks abiellumisvõime omistatud. Eelnõu § 33 järgi on sellised isikud otsusevõimetud, kelle teod ei too endaga kaasa mingisuguseid õiguslikke tagajärgi. Ka tunnustab eelnõu § 273 selliste isikute vahel sõlmitud abielud tühiseks. Vanemate võimu all olevatele allealistele lastele abiellumisloa andmisel omistab eelnõu § 255 ülekaalu isa tahte, kuna senini Abielu sead. § 8 järgi mõlema vanema tahe oli võrdjuline.

Uudse instituudina on eelnõus kihlus. § 256 annab kihluse legaaldefiniitsiooni, mille järgi kihlus on kihlajate vastastikune töötus teineteisega abielluda, mis nende tahtel on kolmandaile isikuile teatavaks tehtud. Seega on kihlus täiesti vormivaba kokkulepe. Olgugi, et kihlus ei anna õigust tõsta hagi abielu sõlmimiseks (§ 258), võimaldab ta lisaks senistele BES § 129—131, 148, 158 ja 159 sätetele, mis piirduvad kihlakinkide tagasiandmise kohustuse ja kihlatute vahel asetleidnud in-tiimvahekorra tulemuste reguleerimisega, õiguse nõuda kõigi kahjude heastamist, mis tekkinud kihlatule, tema vanemaile või viimaseid asendavaile isikuile abiellumise ootel tehtud kulude või endale kohustuste tõttu (§ 260).

Peigmehe suhtes ülekaaluka kaitse alla on võetud neitsilik kihlatud pruut ja rasedaks jäänud kihlatud pruut. Esimene neist võib nõuda peigmehelt kohtu suva järgi määratavat rahalist tasu (§ 261), kuna teine võib taotleda lahutatud abielunaise õigusi (§ 262). Samad õigused on ka abiellumise lubadusega ahvatletud neitsil (§ 263). Nimetatud sätted on võetud üle kehtivast õigusest. Eelnõu seletuskirjas öeldakse, et need olevat osutunud praktiliselt otstarbekaks. Tegelikult ei ole aga teada juhtumeid, kus ja millal need normid vähemalt omariikluse ajastul on rakendamist leidnud. Nende normide olemus BES-es on kõigiti mõistetav kokkukõla tõttu veneaegse Kirikuseadusega (VSK XI k.), milles kihlus oli kindlavormiline õiguslik akt. Eelnõu järgi aga kihlus on niivõrd varmvaba, et seda ei saa isegi võrrelda abielu sõlmimise eelkuulutusega (§ 264), mispärast pole mõistetav ka kihluse instituudiga seotud liig tugev õiguslik kaitse. Tegelikuses võib kahjude heastamise ja ahvatlemise hagide esitamisega tõusetuda raskestilahendatavaid küsimusi. Siin võib üks pool kasutada õiguslikku kaitsevõimalust teise poole kahjustamisvahendina. Meie ühiskond-

lik kooselu ja õiguslik kord ei kannataks vast vähimatki, kui kihluse kohta ettenähtud normid (§ 256—263) uuest tsiiviilseadusest üldse välja jäetaks. Peetakse vajaliseks kihluse instituuti aga siiski seadusse jätta, siis oieks mõeldav selle samastamise abielu sõlmimise eelkuulutusega (§ 264).

Abielu sõlmimise eelneva kuulutuse suhtes annab eelnõu § 264 kuulutuse ärajätmise võimaluste loetelu. Kuulutuse võib ära jääda või selle tähtaega lühendada, kui abiellujad on elukardetavalt haige, rase või on kohustatud ilmuma sõjaväeteenistusse sõja ajal. Kehtiv Perekonnasead. § 39 jätab kuulutuse ärajätmise võimaluste üle otsustamisel perekonnaseisuametniku vabaduse. Seepärast on ilmnenuid juhte, et sellest erandikorrast on tehtud harilik kord ja kuulutamine seaduses ettenähtud viisil esineb harvemini kui selle ärajätmise (Sisemin. 18. juuli 1936 ringkiri).

Väga otstarbekohasena tundub loobumine praegu abielu sõlmimisel rakendatavast kirjalikust formalismist. Abielu loetakse sõlmimiseks, kui abiellujad perekonnaseisuametniku ees tema vastava ametliku küsimuse peale isiklikult ning mõlemad korruga kohal olles avaldavad, et nad tahavad teineteisega abielluda (§ 267). Abielu sõlmimise akti puudumine ei tee abielu tühiseks ega vaieldavaks (§ 269). Kehtiva korra kohaselt aga loetakse abielu sõlmimiseks alles registreerimise akti allakirjutamisega, kusjuures pruut tarvitab viimast korda perekonnanime, mida ta kannab abiellumise eel. Edasi ei ole abieluakt juriidiliselt kehtiv, kui seda pole oma allkirjaga kinnitanud perekonnaseisuametnik (Perek. s. sead. § 45 ja juhtv. § 42).

II Tühised ja vaieldavad abielud.

Abielu tühistamis põhjused on jäänud samaseiks, mis kehtivas õiguseski. Uudse normina on eelnõus küll § 269, et abielu on tühine, kui ta pole sõlmitud seatud korra kohaselt. Sellel normil on aga rohkem deklaratiivne tähendus, sest et ka kehtiv õigus ei loe siduvaks sellist abielu, mis pole sõlmitud perekonnaseisuametniku juuresolekul või abiellujate mitte korruga kohal olles. Tühistamis põhjuste kõrval puutub eelnõus silma abielu kehtivaks lugemise soodustussuhe nn. f a v o r m a t r i m o n i i. Nii § 272 järgi bigaamia korral võib viimane abielu kehtivaks jääda, kui eelmine abielu lõpetatakse seaduslikus korras enne, kui pärastine abielu on tunnustatud tühiseks, ja kui üks abikaasadest pärastise abielu sõlmimisel oli heas usus ega

hage tühistamist. § 273 järgi loetakse hili-sema tahteavalduse põhjal kehtivaks selline abielu, mille sõlmimisel isik ei saanud aru oma teo iseloomust ja tähendusest, kuid hil-jem sellisest seisukorrast paranedes sõlmitud abielu kinnitab. Kinnitamine on vormi-vaba toiming.

Abielu vaieldamise põhjused on eelnõus redaktsiooniliselt täpsustatud ja paremini väljendatud kui kehtivas Abieluseaduses. Nii võib § 279 järgi tõsta vaidlust, kes abiellunud eksimuse tõttu teise abielupoole isiklikku de omanduste suhtes pro As § 14 p. 4 üldiselt tähendatud „omaduste“ suhtes. Edasi on § 280-ga täiendatud Abielusead. § 14 p. 5 redaktsiooni, et kolmandate isikute pettuse tõttu sõlmitud abielu vastu võidakse vaid siis vaielda, kui pettus oli abielu sõlmimise ajal teisele abikaasale teada. Pettus varalise seisukorra suhtes ei anna põhjust vaidluseks abielu vastu. Uudse normina esineb § 278, mis annab vaielushagi esitamise õiguse ka vanematele, lapsendajatele ja eestkostjatele, kui alaealine on abiellunud nende nõusolekuta. Kehtivas õiguses võivad vaielushagi esitada vaid abikaasad ise. Tühiste ja vaieldavate abielude lõppemise järeldused on üldiselt samased, mis kehtivas õiguses.

III Abielu lahutus.

Abielu lahutuse põhjuste loetelus on kehtiva Abieluseadusega võrreldes vähesed muutusi. Ära on jäetud lahutuse põhjusena seksuaalsuhe võõraga kihluse ajal (As § 21). See ei ole kokkukõlas eelnõu selle osaga, mis käsitleb kihlust kui küllaltkaitsetavat õiguslikku instituuti. Seksuaalsuhte keeld võõraga kihluse ajal oleks kihluse instituudi tugevamaid alustalasid, mis pealegi juurdunud meie rahva kommetes ja tõekspidamises. Kitsendamist on leidnud As § 25 p. 2 sellega, et suguühtimis- või sigitusvõimetus võib abielu lahutuse põhjusena esineda vaid, kui ta on tekkinud enne abiellumist (§ 290 p. 2). Olgu tähendatud, et Riigikohtu poolt on ka kehtivat As § 25 p. 2 tõlgendatud kitsendavalt nii, et selles tulevat mõista sugu- või sigitusvõimetus enne abiellumist, kuna selle normi algallikaks olevat end. Kirikusead. § 377 p. 3 ja vastupidisele seisukohale asumine tähendaks eitada neid moraalseid aluseid, millele abielu instituut meil on rajatud (Rk. tsiv. t. nr. 273 K — 1935). Seaduse sõnastusest sellist seisukohta välja lugeda ei saa. Vähendatud on As § 22 tähendatud hagi tõstmise ooteaega 9 kuult 6 kuule teise abikaasa pahatahtlikult mahajätmise puhul

(§ 285). Teistkordselt pahatahtlikult mahajätmise puhul on äraoleku kestusmääratõstetud 1 kuult 3 kuule, kusjuures teistkordselt mahajätmiseks loetakse, kui see kordub ühe aasta jooksul peale esimeselt mahajätmiselt tagasipöördumist (§ 286). Kehtiv As ei sea teistkordselt pahatahtlikult mahajätku kvalifitseerimiseks mingit piirjoont. Endastmõistetav täiendus on tehtud § 293, mille järgi mõnesuguse kohtuliku karistuse puhul on lahutushagi esitamise tähtsajad samad, mis abielurikkumise puhulgi, s. o. kuue kuu jooksul arvates teadasaamisest, kuid hiljemalt 5 aasta jooksul kohtuotsuse jõustumisest.

Eelnõus on säilinud paljuvaieldud Abieluseaduse § 30, mille järgi abielu lahutatakse, kui mõlemad abikaasad seda ühiselt ja vankumatult soovivad (§ 294). Mitmed tsiviilkoodeksid (näit. Prantsuse Code civil) seda ei luba. Palju vastuseisu on meil sellele ilmutanud kiriklikud ringkonnad. Õiguspoliitiliselt on sellel normil väga suur tähtsus. Peale selle laseb see norm eeldada, et juriidiliselt vaatab meie seadusandlus abielule kui pooltetahtelisele lepingule, mitte kui eluaegsele lahutamata liidule.

Uudse normina esineb abielu lahutuse osas § 295. Selles loendatakse juhud, mil kohtuotsuses tuleb väljendada, et kostja on lahutuses süüdi. Kehtivas TsKpS see otseselt väljendamist ei leia (vt. § 1356—1356¹² — RT 1923, 33/34, 22). Edasi võidakse samas otsuses kostja sellekohasel palvel tunnustada süüdlaseks ka hageja, kui temast on olenenud asjaolusid, mis põhjustanuksid ta vastu lahutushagi esitamise kas ennem või samal ajal kui kostja selleks põhjust andis. Süüdlaseks tunnustamisel on see tähtsus, et lahutuse otsuses üksi süüdlaseks tunnustatud abikaas peab mittesüüdlasele abikaasale andma vajaduse korral kohast ülalpidamist (§ 299) ja andma tagasi kõik kingid, mis see temale kihluse või abielu kestel on teinud (§ 301). Siin on jällegi leidnud väljendamist abikaasade üheõigusluse põhimõte, kuna kehtiva BES § 124 järgi võis ülalpidamise andmise kohustus tabada vaid süüdlast meesabikaasat.

Õiguspoliitiliselt ebaõnnestuna tundub uudne § 300. Selle järgi, kui abielu on lahutatud ühe abikaasa vaimuhaiguse pärast, siis peab teine abikaasa temale andma ülalpidamist samal viisil nagu abikaasa, kes on tunnustatud üksi süüdlaseks. Parandamatu vaimuhaigus on abielu lahutuseks tõsisemaid põhjusi. Sel juhul ei saa enam olla abieluliseks kooseluks vajalist hingelist ühtlust ega

ka ühise hüve teenimiseks vajalist üksmeelset koostegevust. Sel juhul on üks pool alatiselt abivajaja ja teine tema toetaja, millega kaasub abielu kui omapärase sotsiaalse fakti mõtte kadumine. Edasi on vaimuhaigus puhtõnnetuslik nähe, mille tekitamises ei saa süüdistada teist abielupoolt. Kui vallalisel vaimuhaigel ei ole omal varandust, siis langeb ta ühiskondliku hoolekande alla. Miks peab siis nüüd mõni ühiskonnaliige üksi hakkama vaimuhaiget elu lõpuni ülal pidama vaid sellepärast, et kunagi juhuste kokkumise tõttu temaga abiellus? Edasi läheb sageli sellise ränga alimentimise kohustusega koormatud inimene ühiskonnale kaduma, kuna ta majanduslikult ei suuda luua niipalju väärtusi, et asutada uut perekonda ja anda sellele kaudu ühiskonnale väärtuslikku juurdekasvu.

IV Abikaasade õigused ja kohustused üldse.

Sellesse peatükki koondatud normidega leiab täitmist Põhiseaduse § 21 eeskiri, et abielu korraldavad seadused peavad tugenevama abikaasade üheõigusluse põhimõttele. Kaotatud on BES § 11 säte, et mees on naise eestkostja ja muundatud on BES § 5—9 sätteid selliselt, et mehe ülemvõimust perekonnas ei saa enam rääkida. Eelnõu § 303 omistab küll perekondliku kooselu kohta käivate asjade otsustamisel tekkivate lahkiminekute korral mehe seisukohavõtule ülekaalu, kuid naisel on õigus pöörduda hoolduskohtu poole, kui mehe otsus on oludega põhjendamatu. Abikaasade poolt igapäevaseks majapidamiseks ja laste kasvatamiseks ette võetud toimingud on vastastikuliselt siduvad (§ 305). BES-i järgi haarab see nn. võtmevõimu instituut ainult abielunaise õigustoiminguid. Kui üks abikaasa tarvitab kurjasti oma õigust toimingute sooritamisel, võib kohus temalt teise abikaasa palvel toimingute sooritamise õiguse üldse ära võtta või seda piirata (§ 306). Need uued sätted rajavad perekondlike asjade otsustamise ja üldse perekonnaelu juhtimise dualistlikule printsiibile. Üks abikaasa võib teise otsuste ja toimingute suhtes alati tarvitada intercessiot kohtu teel. Nende sätetega on saavutatud küll juriidiliselt abikaasade üheõiguslus, kuid tuleb kahelda, kas see praktiliselt annab soodsaid tulemusi. Tegelikult lahendatakse praegugi perekonnas esilekerkivad küsimused abikaasade ühisotsusega. Mees kasutab seadusega antud ülemvõimu vaid siis, kui naise otsus talle tundub vastuvõtmatusena ja naine lepib sellega. Eelnõu aga võimaldab kõigis sellistes asjades

taotleda väljaspoolt tulevat lahendust. On raske kujutella, et abikaasa, kelle otsus hoolduskohtu poolt vääraks tunnustati, sellega nii kergesti lepib. Edasi seltsib siin psühholoogiline moment, kus oma otsust läbisuruja abikaasa ei võitle enam niivõrd otsuse sisulise külje pärast, kuivõrd asjaolu pärast, et just tema otsus kehtima jääks (jonn!). Nii võivad need õilsasihilised sätted saada abielulise kooskõla purustajaks.

Uudsete normidena abikaasade õiguste ja kohuste osas on ka lahuselamise õigustus. Kui ühe abikaasa tervis, hea nimi või majanduslik edu on abielulisel kooselamisel tõsisel hädas, siis on ta, kuni see hädasoht kestab, õigustatud elama lahus (§ 311). See säte laseb end igati põhjendada. Sama §-i järgmine lõige aga, et lahutushagi tõstmine õigustab kumbagi abikaasat protsessi kestel lahus elama, võib anda võimaluse teise abielupoole kahjustamiseks. Lahuselamise õigustusega on seotud vastastikune alimentimise kohustus perioodiliselt makstavate rahasummade näol (§ 312), abikaasade ühismajapidamisest teisele abikaasale eraldatud majapidamiseks vajalikkude asjade väljaandmise kohustus (§ 314) ja varasoetuse vahekorra lõpetamine (§ 334). Seega tarvitseb esitada vaid lahutushagi, et abikaasade ühismajapidamist kas halvata või koguni segi paisata ja et teist abikaasat koormata raske alimentimiskohustusega. See soodustab lahuselamise juhtumite arvu kasvu. Õiguslikult ei tähenda aga lahutushagi esitamine veel selle rahuldumist, mispärast oleks varajane sellest teha järeldusi abikaasade õiguste ja kohuste suhtes.

Samaselt BES § 5 sättega jätab eelnõu § 304 mõlema abikaasa ühiseks perekonnanimiks mehe perekonnanime. Sellest üldreeglit erandina võidakse naise soovil abielu registreerimisel jätta alale ta senine perekonnanimi, lisades sellele juurde mehe perekonnanime. Mõlema abikaasa suhtes ja mõlema nõusolekul võidakse abielu registreerimisel lisada mehe perekonnanimele ka naise senine perekonnanimi, kui sellega välditakse nime kadumine naise sugukonnas. Neil erandil ei ole praktilist väärtust. Küll aga võivad sellised mitmekordsed perekonnanimed sünnitada tegelikkuses segadusi.

V Abikaasade varaõigus.

Suurimaks uudsuseks eelnõus on abikaasade varaõiguse sätted. Kehtivad varasüsteemid jäävad eelnõu järgi erandsüsteemideks, milliseid võidakse abikaasade vahel luua vaid abielulepinguga. Varalahusus võib tek-

kida ka kohtuotsusega või konkursi menetluse korral kohtumäärusega (§ 316 ja 317). Kehtivas õiguses on valdavaks süsteemiks varauhendus, kuna see on legaalsüsteemiks Eesti- ja Liivimaa maaõiguse piirkonnis (BES § 41—66) ja mõningate muudatustega ka Eestimaa linnaõiguse piirkonnis (BES § 96—108). Varauhisuse süsteem kehtib Narva linnaõiguse piirkonnas (BES § 109) ja mõningate muudatustega Liivimaa linnaõiguse piirkonnis (BES § 79—95). Varalahususe süsteem kehtib aga ex-Vene tsiviilõiguse piirkonnas (Petseri maakond ja Narva jõe tagune maaala).

Seega valitseb meil abikaasade varaõiguse alal partikularism, mis uue tsiviilseadustikuga kahtlematult tuleb kõrvaldada. Eeltähendatud varasüsteemide iseloomustavaimaks tunnuseiks kehtiva õiguse järgi on:

1. Varauhenduse puhul mõlema abikaasa varad ühendatakse ja antakse mehe valitsemisele ja kasutamisele. Vallasvara suhtes toimib mees suvaliselt, kuna naisele kuuluvate kinnisvarade suhtes saab ta toimida tähtsamais tehinguis vaid naise nõusolekul. Enne abielu tekkinud võlgade eest vastutab kumbki abikaasa oma varaga, samuti ka abielu kestel tehtud võlgade eest, kusjuures naise õigused võlgade tegemisel on piiratud (vt. BES x 54—58). Abielu lõppemisel saab naine oma vara ühes juurdekasvuga tagasi (vt. BES x 59 ja 60).

2. Varauhisuse puhul mõlema abikaasa varandused moodustavad ühise tomбу, mis läheb mehe kasutamisele ja valitsemisele, kusjuures ühisvarasse kuuluvaid kinnisvarasid võib võõrandada vaid mõlema abikaasa nõusolekul (BES § 71 ja 72). Ühine varatomp vastutab jagamatult abikaasade võlgade eest (vt. BES § 75 ja 85). Mõlemale abikaasale kuulub õigus vara poolele mõttelisele osale (BES § 69). Abielu lahutamise korral saab kumbki selle, mis ta abielu kaasa tõi, kuna ühiselt juurdesoetatud varad jagatakse võrdselt (BES § 126). Ühe abikaasa surma korral on teisel võimalus ühisvarast saada kuni pool (BES § 73).

3. Varalahususe korral kumbki abikaasa valitseb oma vara iseseisvalt ja vastutab iseseisvalt ka tehtud võlgade eest. Seda süsteemi on omariikluse ajastul peamiselt kasutatud abielu lepingute sõlmimise puhul.

TSE seab abikaasade varaõiguse ühiseks legaalsüsteemiks varasoetuse vahekorra (§ 315). Varasoetuse vahekorras jäävad igale abikaasale olenemata teistest abikaasast alale kõik õigused kogu oma vara kohta, mis talle kuulusid abielu sõlmimisel

ja mis ta omandab abielu kestel, kuivõrd seadus neid õigusi ei kitsenda (§ 330).

Kumbki abikaasa vastutab oma võlgade eest, mis ta on teinud enne abiellumist või abielu kestel (§ 332). Üldiselt ühtivad varasoetuse kohta käivad sätted varalahususe kohta käivate sätetega kuni varasoetuse vahekorra lõppfaasini (vt. § 330—333 ja § 389—392).

Varasoetuse vahekorra lõppemisel on kumbkil abikaasal õigus saada pool osa sellest, mis teise abikaasa varas on soetisvara, kui abielu on lastega, või üks kolmandik sellest, kui abielu on lasteta (§ 335). Kuivõrd abielulepinguga pole määratud teisiti, loetakse soetisvaraks see vara puhasväärtus, mis varasoetuse vahekorra lõppemisel abikaasa koguvара puhasväärtusest pärast põhivara puhasväärtuse mahaarvutamist üle jääb (§ 337). Soetisvara kindlakstegemise otstarbel on antud eelnõus hulk juhiseid eriti põhivara puhasväärtuse väljaarvutamiseks (vt. § 338—344). Neist on olulisim § 340 säte, et abikaasa põhivara väärtuse kindlakstegemise otstarbel põhivara need esemed, mis on alles varasoetuse vahekorra lõppemisel, tuleb arvestada selleaegses turuhinnas, vahekorra kestel äratarvitatud või võõrandatud esemed aga selles turuhinnas, mis neil oli äratarvitamise või võõrandamise ajal. Seega konjunktuuri kõikumised soetisvara arvutamisele mõju ei avalda. Näiteks ei ole tähtis, kui linnamaja turuhind 1925. aastal oli 10.000 kr. praeguse 100.000 kr. asemel või ümberpöördukt.

Analüüsidest lähemalt soetisvara arvutamise kohta antud eeskirju leiame, et need on tegelikkuses väga raskesti rakendatavad. Täpselt saaks soetisvara arvutada vaid siis, kui igas perekonnas oleks sisse seatud kindlate reeglite järgi teostatav asjatundlik raamatupidamine. Näiteks, kuid arvutada esemete väärtus, mis 10 aasta kestel on tarvitatud või osaliselt tarvitatud ja millised esemed arvutamise alla üldse võtta? Arvesse võttes veel asjaolu, et eelnõu järgi on varasoetuse vahekorra lõpetamise võimalused väga avarad (§ 334), tundub, et varasoetuse legaalsüsteemi loomine oleks õiguspoliitiliselt ebaõnnestunud samm ja ka ebaõiglane. Majanduslikult kehvast ühiskonnast mõjub see pidurdavalt kapitali akkumulatsioonile ja kapitali kasvule. Üksikmajapidamiste tegevuse halvamine on rahvamajanduslikult kahjulik. Ebaõiglane on see süsteem sellepärast, et ta ei arvesta abikaasade erinevat tööpinget,

kuna see on täpselt võrdne vaid harukorral. Selle süsteemi juures on see abielupool alati halvemas seisundis, kes rohkem püüab, tööta ja kogu, ja kelle isiklikud oskused ja võimed on teise omist paremad.

Mõningaid näiteid varasoetuse vahekorra rakendamise praktilisist tulemustest:

1. Töösturi, kaupmehe või vabakutselise abielu.

Abiellutud on varanduseta isikuga. Abielust on sündinud 1 laps, kes vahepeal surnud. Üks abielupool pole teise tegevust toetanud, vaid koguni raskendanud. Mõne-aegse kooselu järgi jookseb abielu karile. See lahutatakse ja abikaasale, kes pole midagi loonud, tuleb anda pool kõigest sellest, mida teine abielupool tolle õnnetu kooselu ajal vaevaga kogus.

2 Palgalise abielu.

Abielluvad varanduseta isikud. Üks piirab äärmiselt oma tarvidusi ja kogub kõik selleks, et luua ilusat elujärge. Teine suhtub sellele ükskõikselts. Abielu jääb lastetuks ja mõne aja pärast lahutatakse. Tervelt kolmandiku saab passiivne pool, vaid sellepärast, et ta oli kord abielus usina inimesega.

3. Talupidaja abielu.

Ühiselt on töötatud ja kasvatatud lapsi keskmise jõukusega talundis, kus väärtuste juurdekasvu kas sõjaolude, loodusõnnetuste, halva majandusliku konjunktuuri või ka liigse tarvitamise tõttu pole peaaegu olnudki. Varasoetuse vahekorra lõppemisel jääb kõik taluomanikust abikaasale, teine ei saa oma oskuste ja tööjõu rakendamise eest midagi.

Ainult kohtu teel võidakse taotleda erandeid soetisvara jagamise üldreegleist (§ 349).

Eelnõu seletuskirjast nähtub, et varasoetuse süsteem on võetud eelnõusse Ungari tsiviilseadustiku projekti eeskujul. Seega on selle süsteemi hüved ja puudused meile üldiselt tundmatud ja pole teada kuidas see meie oludes kohandub. Kaaluvat põhjendamist ja kaitset ei ole sellele süsteemile antud ka seletuskirjas. Siinkohal olgu aga huvitavaks viipeks, et Ungaris ei kehti varasoetuse süsteem aadlike ja isikute kohta, kes on jõudnud teatavale hariduslikule tasemele või teatavale kõrgemale ametiastmele.

Põhiseaduse § 21 järgi ei või seadusjärgne varavahekord kitsendada ühe abikaasa varaõiguslikku teovõimet. See säte ei eelda, et uues tsiviilseadustikus peaks olema legaalseks süsteemiks varasoetus. Varaühenduse või varaühisuse süsteemid peavad aga legaalsüsteemidena kõrvale jääma, sest neis süsteemides on ühe abikaasa varaõiguslik teovõi-

me teise kasuks piiratud. Jääb üle varalohuse süsteem, mida tulekski legaalsüsteemina eelistada. Varalohuse süsteem on levineumaid. Ta on leidnud rakendamist Nõukogude Liidu, Austraalia, Põhja-Ameerika, Inglise, Itaalia, Türgi, Kreeka ja Rumeenia õigustes.

Kehtiva õigusega võrreldes on eelnõu järgi nii varaühenduse kui ka varaühisuse vahekorras uudsena deklaratiivne säte, et korraldusi, mis ületavad korrapärase valitsemise, ei tohi mees ühisvara kohta teha naise nõusolekuta (§ 361 ja 375). See säte näitab kujukalt, kuivõrd abikaasade varaõiguse süsteemi on püütud immutada võimaliku võrduse printsibiiga abikaasade vastastikustes suhetes. Edasi on varasoetuse, varaühenduse ja varaühisuse vahekorra lõpetamise võimaluste loetelus vägagi püütud jälgida abikaasade üheõigusluse põhimõtet (vt. § 334, 368 ja 384).

Varaühenduse vahekorra lõppemisel rakendatavais ühisvara jagamise eeskirjades on kehtiva õigusega võrreldes tähelepandav muudatus. TSE § 370 järgi varaühenduse lõppemise puhul pärast abikaasade poolt abiellumisel kaasatoodud vara ühisvarast eraldamist tekkiv ülejääk langeb lastega abielu juhul pooles osas mehele ja pooles osas naisele ning lasteta abielu juhul kahes kolmandikulises osas mehele ja ühes kolmandikulises osas naisele. BES § 60 järgi aga saab kumbki oma varanduse juurdekasvu.

Varaühisuse vahekorra lõppemisel kohaldatavad ühisvara jaotamise eeskirjad üldiselt ühtuvad kehtiva õigusega (vt. § 385).

Erandlikud eeskirjad on abikaasade varavahekorras k a a s a v a r a kohta. Kaasavara nimetatakse seda osa naise abiellutoodud varast, mis ta abiellu kaasa toob abielulise kooselu ülalpidamise toetamiseks. Kaasavara võib olla abikaasade igasuguse varavahekorra juures (§ 325). Kuivõrd abielulepingus või kaasavara määramise toimingus ei ole määratud teisiti, läheb kaasavara mehe valitsemisele naise abiellutoodud vara kohta kehtivate varaühenduse eeskirjade järgi (§ 328). Samade eeskirjade järgi toimub kaasavara valitsemise tagasivõtmine mehel (§ 329).

Abikaasade varaõiguse alal on mainimisväärselt uudsuseks veel asjaolu, et korraldamist leidnud varaõiguslikud vahekorrad kuuluvad registreerimisele perekonnaseisum ametis. Eelnõu järgi toimetatakse perekonnaseisuregistrisse kandmisi ja kasutatakse pere-

konnaseisuametnike kaastegevust järgmistel juhtudel:

1. Abielulepingu sõlmimisel. Notar, kelle juures abieluleping sõlmiti, esitab selle vastavale perekonnaseisuametnikule perekonnaseisuregistrisse kandmiseks. Perekonnaseisuametnik kuulutab registrisse kandmisest Riigi Teatajas, ära tähendades, missuguse varavahekorra abikaasad on omaks võtnud (§ 320).

2. Varalahususe tekkimisel kohtuotsuse põhjal või konkursi menetluse korral kohtumääruse alusel. Kohus saadab oma otsuse või määruse perekonnaseisuametnikule registrisse kandmiseks ja sellest Riigi Teatajas kuulutamiseks (§ 317).

3. Kaasavara määramisel:

a) kaasavara koosseis võidakse kanda sellekohase nimekirja alusel perekonnaseisuregistrisse (§ 325);

b) kaasavara määramise toiming, milles on tehtud muudatusi kaasavara valitsemise kohta seaduses tähendatud üldsättest, kuulub sissekandmisele perekonnaseisuregistrisse ja kuulutamisele Riigi Teatajas samuti nagu abieluleping (§ 328).

4. Abiellutoodud vara põhivara ja erivara koosseisu ja

väärtuse kindlakstelemisel. Kumbki abikaasa võib igal ajal nõuda vastava nimekirja koostamist omal kulul notariaalkorras või perekonnaseisuametniku juures (§ 323).

Eelnõu seaduseks saades praegune perekonnaseisuamet oma uute ülesannete tõttu peaks ümber nimetatama perekonnaseisu- ja varaametiks. Need uued ülesanded ei ole kokkukõlas perekonnaseisuameti instituudi põhimõttega. Edasi näib, et nende ülesannete teostamine ei evi praktilist väärtust, küll aga suurendab omavalitsuste asjaajamise töökoormist. On selge, et praegusevormiline perekonnaseisuregister selliseid andmeid ei mahuta ja sinna nad ka ei sobi. Tuleb paralleelselt perekonnaseisuregistrile avada mingi uus register, mille siseseadmine ja korraldamine ei ole just kerge töö. Abikaasade endi vahekorras need uued korraldused soodustavad enam ametliku vaimu tekkimist kui pidevaks kooseluks vajalist ühistunnet. Kolmandate isikute kaitseks praeguse olukorraga võrreldes need korraldused midagi juurde ei anna. Pealegi on uues tsiviilseadustikus abikaasade varavahekorrad vägagi täpsustatud, kusjuures olulise osana on selged abikaasade eneste teotsemise ulatuse ja võlgade eest vastutuse küsimused. (Järgneb.)

Maksude vastuvõtmisest ja talituspäevadest vallavalitsustes.

E. Ugaste.

Vallaomavalitsuse arvepidamise määruse (RT 1938, 32, 261) § 17 viimase lõike kohaselt vallakassa kõik sissetulekud peavad olema registreeritud kviitungikontsudes samal päeval, mil nad tegelikult saadud.

Selle eeskirja täitmisest on aga kõrvale kaldunud peagu kõigis valdades ja seda eriti neis vallavalitsustes, kus nädalas vähem talituspäevi.

Sellise tegevuse peamiseks põhjustajaks on Vallaomavalitsuse arvepidamise määruse § 26, mis näeb ette maksude vastuvõtmist ainult talituspäeval. Kui näiteks nädalas on ainult üks talituspäev, siis tuleks makse, samuti ka posti kaudu tulevaid rahasid, vastu võtta ainult kord nädalas. Tegelikus elus aga sünnib see siiski teisiti — nimelt makse võtavad peaaegu igapäev vastu eraviisil vallavanem, vallasekretär, tema abi ja isegi vallakäskjalg, milliste summade peale siis kviitungid välja kirjutatakse alles järgneval talituspäeval. Posti kaudu tulevaid rahasid võe-

take postiasutisest välja ainult igal talituspäeval, s. o. üks kord nädalas. Selle tõttu seisavad vallaomavalitsusele kuuluvad rahasummad postiasutistes ja vallavalitsuse ametnike käes kauemat aega, põhjustades mõnikord ka teatud samme kuritegevusele.

Paljudes vallavalitsustes aga praktiseeritakse veel nii, et makse võetakse vastu ka erapäeval, kuid kviitungid kirjutatakse välja ikkagi ainult talituspäeva kuupäevaga, mille tõttu ilmneb nähteid, kus eraisik või ametiasutus posti kaudu raha saates saab kviitungi vastu varema kuupäevaga, kui ta raha tegelikult postile andis.

Sellisel toimitakse ka paljudes neis vallavalitsustes, kus nädalas küll 2—3 talituspäeva, kuid mõnel talituspäeval laekub makse niivõrd vähe, et mõne üksiku kviitungi pärast ei taheta hakata läbikandeid tegema kõrgist arveraamatust.

Paljudes vallavalitsustes peetakse aga valjult kinni eelmainitud määruse § 26 nõudeist

ja makse võetakse vastu ainult talituspäeval, s. o. üks või kaks korda nädalas, milline olukord aga maksnike hulgas palju pahameelt tekitab. Näiteks, kodanik ilmub vastava käsu peale vallavalitsusse suhkru või petrooleumi varustuskarti vastu võtma, kuid mõnekümne sendini ulatava riigikaitsemaksu tasumiseks peab ta uuesti vallamajja tulema talituspäeval ja jällegi 20—30 kilomeetrit maha käima.

Sellest kõigest nähtub, et Vallaomavalits. arvepidamise määruse § 26 ettekantud osas on täiesti eluvõõras ja ei vasta enam tegeliku elu nõuetele. Siin ei või süüdistada ka arvepidamist teostavaid ametnike-vallasekretäre, sest kõige parema tahtmise juures ei ole võimalik praeguse töökoormatuse juures vallasekretäri alaliselt tegeleda ainult arvepidamisega, ja seda mõnikord isegi väga tühist summakeste pärast.

Veelgi eluvõõram ja võimatum täita on sama määruse § 26 nõue: kui nädalas mitu talituspäeva, siis kantakse kogu nädala talituspäevade läbikäigud hiljemalt järgmise nädala alguseks jne. . . .

Kui näiteks viimane talituspäev oli laupäeval, siis tuleb vallasekretäri kogu pühapäev tööd teha, et aga teostada läbikäandeid arveraamtutes esmaspäeva hommikuks — ja milleks just esmaspäeva hommikuks?

Jälgides vallavalitsuste tegelikku asjaajamist näeme, et ka talituspäevade suhtes esineb ebakorrapärasusi. Nimelt väiksemates valdades on 2—3 talituspäeva, kuid suuremates valdades ainult — 1, mis aga kuidagi-väsi ei saa rahuldada kodanike elulisi tarvidusi.

Praegu kehtivad vallavanemate palganormid on sedavõrd kõrged, et vallavanemad vähemalt 2 päeva nädalas peaksid vallamajas viibima, eriti isikutunnistuste, hobusepasside ja muude dokumentide väljaandmi-

Maksude vastuvõtmist peaks aga teostama mitte ainult talituspäeval, vaid pankade ja postiasutiste eeskujul igal äripäeval, mis poleks üksinda soodustuseks maksu maksjaile, vaid ka kasuks vallavalitsustele, sest maksud laekuksid palju kiiremalt ja sunni viisil sissenõudmine väheneks tunduvalt.

Kuna Vallaseaduses ega Vallaomavalitsuste arvepidamise määruses pole otsekohe ette nähtud, kes nimelt peab makse vastu võtma, siis vallavanem Vallaseaduse § 61 p. 5, § 77, 78 ja 86 alusel võiks panna maksude vastuvõtmise vallasekretäri, tema abile või vanemale kantseleiametnikule, kusjuu-

res vastuvõetud maksud antakse üle vallavanemale kvüitungite kontsude järgi igal talituspäeval.

Sel viisil vabaneksid vallavanemad tülikast ja aegaviitvast maksude vastuvõtmisest ja neil oleks rohkem aega end pühendada tähtsamatele ametiülesannetele.

Esildatud asjaolude tõttu tuleks kiiremas korras muuta Vallaomavalitsuse arvepidamise määruse § 26 esimene lõige ning § 27 teine lõige ja maksta panna järgmises redaktsioonis:

§ 26 esimene lõige:

Arveid tõendavate dokumentide põhjal (§ 16—18) kantakse kogu nädala äripäevade läbikäigud (sissetulekud ja väljaminekud) järgmise nädala esimesel äripäeval: rahalised läbikäigud — kassaraamatusse jne. kuni § 26 lõpuni end. redaktsioonis.

§ 27 teine lõige:

Ühtliiki maksud, viivitusrahad, sissenõudmise lisarahad ja muud seesugused ühtliiki sissetulekud, mis üksikasjalikult arvestatakse maksuderaamatutes või muudes abiraamatutes või registreeritakse erinimestikes, kantakse kassaraamatusse kogu nädala jooksul sissetulnud iga eriliigi kokkuvõtte summadena, kusjuures viimase pooliku nädala päevade läbikäigud võib liita eelmise või järgmise nädala läbikäikudega. Kokkuvõtted tehakse jne. kuni § 27 lõpuni endises redaktsioonis.

Eeltähendatud muudatuste elluviimine tõstaks vallavalitsuste asjaajamise ajakohasele tasemele. Samuti oleks ka väga tarvilik, et vallavanema talituspäevad määratakse kindlaks kas üleriiklikult või ainult maakondlikus ulatuses ühede ja samade päevade peale, näiteks: teisipäeval ja neljapäeval.

T o i m e t u s e j ä r e l m ä r k u s:
„Maaomavalitsus“ 1939 nr. 8 vastusega küsimusele nr. 26 on seletatud, kuidas maksude vastuvõtmist ja üldse asjaajamist vallavalitsustes tuleb korraldada. Vallaomavalitsuse arvepidamise määrus korraldab arvepidamist, ei normeerigi maksude vastuvõtmist ega asjaajamist. Soovitud muudatused ei paranda palju arvepidamise määrust ega hõlbusta arvepidamise teostamist. Kas möödunud nädala läbikäigud arvestatakse „järgmise nädala alguseks“ või „järgmise nädala esimesel äripäeval“ on sisult samane; sest töö tuleb teha tööpäeval ja nädala esimene tööpäev ongi töönädala alguseks. Peaasi on, et läbikäigud vähemalt kordki nädalas arvestatakse, mitte huupi, kobamisi — teadmatuses — ei majandataks.